

שני בתים וגעגוע: שתי תערוכות יחיד חדשות "עוסקות במושג "בית"

בגלריה הקיבוץ, טובה לוטן משתמשת בתוכניות אדריכליות כמצע לציור ואמצעי להגדרת זהות ■ בגלריה גבעון, מאיה אטון מכניסה את הצופים אל חיקו הריק ורדוף הרוחות של הבית

29/12/2015

חגית פלג רותם

תערוכה גלריה אמנות

פרנקנשטיין ומלכת האמבטיה

לא מעט אנשים הצטלמו בשבועות האחרונים ב"חדר האמבטיה" בתערוכה המדוברת של מאיה אטון "חצי מלא" בגלריה גבעון. החדרון, שאריחיו הם דפים רבועים מצוירים בעפרון, בעבודה עמלנית המותירה אותם ספק נאמנים-למקור ספק מתעופפים בכל רוח, הפך לנקודת-ציון אינטראקטיבית. "הייתי פה" מכריזים מצטלמי הסלפי במראה העגולה של אטון, ומעלים את הצילום לאינסטגרם או לפייסבוק.

מה שאינו עובר בצילום הוא צליל קולו של המספר, הקורא את סיפור "פרנקנשטיין" בהקראה שאורכה שש שעות. כל אחד מהאורחים בחדרון האמבטיה פוגש בסיפור בחלק אחר שלו, אולם המפלצתיות שורה על החלל. אטון מנהלת דיאלוג עם הספר הקלאסי של מרי שלי, שכאשר כתבה אותו לא ידעה שהיא ממציאה ז'אנר פופולרי חדש - מדע בדיוני משולב בספרות אימים ופנטזיה.

"האמבטיה החלה כצילום אינסטגרם בווילה-להריסה ליד כיכר המדינה, שהפך לרישום והפך גם לפאטרן, שמופיע על שולחן התקליטים. העובדה שהיא מושכת להיות בה ולהצטלם בה מחזירה את האינטימיות ומחזירה את העבודה ל'מקור' שלה", אומרת אטון.

"פרנקנשטיין הוא נרטיב שמעסיק אותי כבר הרבה שנים ומזויות שונות, מהיוצרת מרי שלי לסיפור, לרופא ולייצור, לתקופה בה נכתב הספר ראשית המודרניות ולכך שהספר הוא הראשון בסוגת במדע הבדיוני. היצור נולד כטאבולה ראסה. בגוף גדול ומעוות, לומד את הדברים הבסיסיים בעולם. אור חושך, חום קור, אוכל, אש וצלילים. כשמגיע לבני אדם הם בורחים ממנו והוא מסתתר באסם של משפחה והוא מציץ מתוך האסם לבית המשפחה ומוקסם מהיצורים היפים, מהיחסים המשפחתיים ביניהם ומהקולות שהם מפיקים. דרך החיקוי שלהם הוא לומד לדבר ולקרוא, לבסוף הוא חושף עצמו

בפניהם אך כמובן שהם דוחים אותו. הוא מעוות מלהיות מוכל בחברה האנושית ויכול רק להצביע על פחדיה ושנאתה".

התערוכה כולה היא מיצב המשתמש במבנה הגלריה כמעטפת, ומוסיף לה אלמנטים העוקבים אחר קווי המתאר האפשריים של דירת מגורים. היא בונה קירות ויוצרת "דופלקס", שבין חדריו מתקיים פוטנציאל של חיים, אך הוא נותר ריק ואולי נטוש. "חלל הבית הוא מבחינתי קודם כל תבנית שבתוכה הגוף פועל. והיא התבנית שבתוכה ניתן להכניס המון תכנים שונים וסותרים. חלוקת החלל מתייחסת להיסטוריה של הגלריה ששוכנת בבניין דירות תל-אביבי טיפוסי וכגלריה משפחתית ותיקה. החלוקה לחדרים, תתי-חללים, מאפשרת לי לא לחשוף את הכול בבת אחת, אלא מתוך שיטוט פנימי", אומרת אטון.

במפתיע, את העושר הציורי הגדול בתערוכה שותלות אטון והאוצרת טלי בן נון בקיר המלווה את גרם המדרגות הצר. זווית הראייה שנוצרת בתנאי השטח הללו אינה מאפשרת לתפוס את מלוא הפרטים ברישומים המצוינים. קשה אפילו להבחין בכולם, וכך נדרש מבט ומבט חוזר, מלמטה למעלה ולהיפך. כך מוטלת על הצופה אחריות לאסוף את המידע, להתגבר על מגבלות השטח ולקלוט את הפרטים.

בקומת הכניסה נבנה קיר המפריד בין המבואה ל"סלון". על הקיר האחורי וילון בד משתפל, על גביו מוטבעת דוגמת התוכנית האדריכלית של הדירה, כמוטיב דקורטיבי חוזר ומשתכפל. בלב החדר נטול הרהיטים ניצב שולחן מתכת גבוה כקרח גיהוץ, הוא מעוצב בתחרת-חיתוכים בדוגמת אריחי המקלחת, ועל גביו מעמד לתקליטים ארוכי-נגן, שרק עטיפותיהם מייצגות את קולם הדמום.

על גבי העטיפות רישומים דייקניים ועתירי פרטים, המופיעים בחלקם גם על גבי קיר המדרגות. "הדימויים לקוחים מתוך צילומים שצילמתי באינסטגרם ולכן הפורמט הריבועי", היא מאירה שוב את הקשר האינטואיטיבי שלה עם צופי התערוכה. "הרישומים של הטקסטים לקוחים ממקורות שונים. ישנו ספר על היסטוריה ומדע, טקסטים של סופר המד"ב הנערץ עליי פיליפ ק. דיק, של ויליאם פוקנר, 'גן העדן האבוד' של מילטון, טקסט של ניטשה וטקסט ממורה נבוכים פרק ל"ב, שמדבר על כך שכל שאנו מאמצים את הראייה אנחנו לא רואים דבר", היא מפרטת.

"לכן גם חדר המדרגות הצפוף. בצורה כזאת יש הצטברות של זיכרון שהופך להיות פעיל. אני חושבת שבתהליך העבודה החללים התרוקנו יותר ויותר, על מנת לתת דגש למקומות הדחוסים: שולחן התקליטים, חדר המדרגות והאמבטיה. הרגשתי שמבחינה תוכנית האזורים האלה כל-כך מלאים באינפורמציה, שהייתי זקוקה לאזורים הריקים יותר - לא רק על מנת שהם יתמכו בהם, אלא כדי שיישארו בגדר אפשרות פתוחה באופן בודהיסטי במידה מסוימת". החוויה האישית שמשתנה בין צופה לצופה ויחד עם זאת עוטפת את הצופה ומזמינה אותו לקחת חלק, משיגה את מטרתה ומאפשרת לייצר סיפורים שונים. "מצב זה הוא גם ההיפרטקסטואליזציה. מצב של עודפות של דימויים וטקסטים המחליפים תפקידים וסדרי חשיבות", אומרת אטון.

גלריה גבעון, גורדון 35, תל-אביב